

sdužení GEN (Global Ecovillage Network), což je mezinárodní partnerská síť kooperujících ekovesniček.

Neodmyslitelným typickým prvkem koloritu některých rakouských regionů je tzv. Heurigen, což je zjednodušeně řečeno rodinný restaurační provoz omezený určitými pravidly, jež určují, co vše a kdy je možné hostům poskytovat. Jestliže je v některých atraktivních lokalitách takových podniků více, dochází přirozeně k tomu, že ne všichni mohou prosperovat podle svých představ. Proto se zde krásně prakticky uplatňuje rčení, jehož aplikace by i u nás přinesla výrazné zkvalitnění mezilidských vztahů. I poměrně prostí a nevzdělání lidé dávno přišli na to, že budou-li se držet pravidla „žít a nechat žít“, bude z toho v konečném efektu všestranně profitovat celá obec. Takže ve smluveném termínu se sejdou všichni provozovatelé u jednoho z nich a domluví se na časovém plánu, kdy a kdo bude mít otevřeno. To se pak samozřejmě dodržuje.

Zemědělská produkce prochází vývojem, podobně jako všechna ostatní odvětví lidské činnosti. V zemích nepoznamenaných šílenstvím násilné kolektivizace se dodnes udržely tradiční formy převážně rodinných statků. Tyto autonomní jednotky plní mnoho nezastupitelných funkcí – od výživy obyvatel až po krajino-tvorbu. Srovnání leteckých snímků krajiny a porovnání výsledků hospodaření hovoří výmluvnou řečí o tom, která z cest byla tou správnou. Od konce sedmdesátých let minulého století však lze bohužel zaznamenat, že se dosavadní model přežívá a na rodinné podniky je vyvíjen takový tlak, že je mu možné odolat pouze kolektivně. Proto není divu, že se začali sedláci organizovat v zájmových sdruženích, která by lépe hájila jejich zájmy, umožňovala jim lepší odbyť vlastních produktů. Tento trend pokračuje a zdá se, že model kooperace rovnoprávných členů zemědělského družstva

bude i nadále tou správnou alternativou násilně prosazované, bezohledné masové velkovýroby.

Díkybohu lze také již i u nás zaznamenat výrazný posun v obecném uvědomění a snaze o kolektivní spolupráci na základě dobrovolných svazků motivovaných ostrůvků pozitivních úchytek lidí stejně smýšlejících. Jako příklad lze mj. uvést Jindřichovice pod Smrkem či podještědskou ekovesnici Křížany. Ta má zahrnovat asi 40 atypických přírodních ekodomů sdružených v komunitě vlastníků usilujících o samozásobování zemědělskými produkty a energiemi a trvale udržitelný, šetrný životní styl. Velmi podstatným faktorem je snaha o vybudování silných sociálních vazeb. Na rozdíl od odlidštěných satelitních ghatt novodobých zbohatlíků, kde společenský kvalitní životní styl neexistuje, počítají zdejší tvůrci s centrem pro všechny obyvatele, kde bude možné společně smysluplně trávit volný čas. Tento aspekt je velmi důležitý a není náhodou, že mnozí sociologové velice doporučují, aby vesnice začaly opět žít, organizovat dobrovolné akce, zkrátka, aby lidé byli co nejvíce spolu. Kvalitní mezilidské vztahy na nemateriální úrovni jsou nenahraditelné a v neposlední řadě tvoří rovněž nutnou bázi pro eventuální život v nesnázích. Neexistuje lepší způsob, jak zvládat obtížné situace, než je sousedská výpomoc.

Na Moravě ve vesničce Svojanov pod známým hradem se čile hlásí k životu agilní občanské sdružení PermaLot. V oblasti kvalitního ovocnářství, permakulturního hospodaření a propagace staronových stavebních postupů si spolek nadšenců již vydobyl mezinárodní renomé.

Velmi zajímavou alternativou zdravého a vědomě skromného životního stylu je činnost v rámci systému WWOOF

(World Wide Opportunities on Organic Farms – Celosvětově příležitosti na ekologických farmách). Uvědoměli zemědělci hospodáři na celém světě se spojili do volného sdružení stejně smýšlejících a poskytují možnost zapojení poučeným zájemcům při velice prospěšné práci podporující udržitelný způsob života. Wooleri se poprvé objevili v roce 1971 ve Velké Británii. Tehdy zorganizovala londýnská sekretárka Sue Coppardová dobrovolnou pracovní brigádu na jedné venkovské farmě. Chtěla poskytnout městským lidem šanci poznat, co obnáší práci na statku a jak je možné prakticky vlastni rukou přispět k rozvoji ekologického, vůči přírodě šetrného zemědělství a v neposlední řadě i „měkčké“ turistiky. Zanedlouho se z jedné farmy stal svazek několika desítek farm, provázený stovkami spolupracujícími dobrovolníky, kteří v občasné nebo i pravidelné práci na venkově takto získali novou životní dimenzi. Myslenka se stala rychle velmi populární i mimo ostrovní region, a tak není divu, že obdobně spolky vznikaly i jinde. V současné době existuje kolem 45 organizací. V ČR byla založena národní organizace v roce 2003. V zemích, kde národní organizace nejsou, lze nalézt nezávislé farmáře pod značením WWOOF Independents.

Účastníci WWOOF je velmi jednoduchý. Zájemce se nejprve zaregistruje za mírný poplatek u organizace ve své zemi, kde získá první zkušenosti. Má-li ambice pracovat v zahraničí, je nutná registrace i ve vybrané zemi u regionálního koordinátora. Tím ale také získá přístup do databáze všech tamních farem. Poté si stáčí jen vybrat a domluvit se přímo s konkrétním farmářem kdekoliv. Zásadně nejde o výdělečnou činnost – pracuje se v rozsahu podle dohody po sjednanou dobu pouze za stravu a ubytování. Pravidla hry jsou obvykle stejná, i když existují lokální odlišnosti. Někde vás vyzvedne farmář na letišti, jiný vám poskytne mírně kapesné,

účastníkem WWOOF nepřínáší pouze evidentní výhody z hlediska chovu dobytka a pěstování plodin v souladu s přírodními zákony a rozvoje alternativní agroturistiky, ale je důležitým nástrojem změny mezilidských vztahů. Není mnoho příležitostí, kde by si hledající člověk mohl lépe uvědomit pošetilost dosavadního pachtění za chimerami a ipění na pseudohodnotách, než když je konfrontován se smysluplnou fyzickou prací bez hektiky na místech, kde je svět snad ještě v pořádku. K tomu stáčí procházka orosenou travou naboso za letního rána.

Důvody stále větší obliby WWOOF lze shrnout do těchto bodů:

- Pobyt a práce na venkově v čistém prostředí.
- Pomoc „svěmu“ farmáři.
- Pochopení vztahu mezi městem a venkovem a všech souvislostí.
- Poznání jiných kultur, mentalit, konkrétních lidí a porozumění univerzálním zákonitostem.

- Výměna zkušeností.
- Intenzivní praktické studium zemědělských technik, zapomenutých řemesel a dovedností.
- Autentický kurs vědomé skromnosti, výuka forem udržitelného způsobu života.

Sympatizanti alternativního zemědělství, kteří hledají svou cestu zpravidla úpravou stravovacích návyků, zákonitě zahajují první kroky v nové orientaci směrem na venkov při vyhledávání zdrojů potravin. Zde může velmi pozitivní roli sehrát akce *Najdi si svého farmáře*. Jestliže si svého dodavatele zdravých a čistých potravin oblíbíte, získáte k němu důvěru, zpravidla nebude nic stát v cestě k tomu, aby se váš obchodní vztah časem vyvinul ve vyšší formu symbiózy, kdy se postupně můžete stát součástí kruhu přátel a dobrovolných pomocníků. Oboustranný profit je pak vícevrstevný, a pokud se sejdou ti správní lidé, má takové soužití velice příznivý vliv na četnou komunitu v místě i okolí.

Rakousko je jednou z nejbohatších zemí světa s jedním z nejvyšších standardů kvality života. Je proto velmi sympatická a podnětná podpisová výzva osvícených špiček rakouské politiky, kléru a dalších oblastí, která byla zveřejněna s podporou spolkového Ministerstva životního prostředí, mládeže a rodiny již na přelomu tisíciletí. Nazývá se *Výzva k vědomému, solidárnímu a ekologickému životnímu stylu* a ve zkratce obsahuje moudrá pravidla s doporučeními k následování:

Země je omezená. Náš současný životní styl v Rakousku proto z ekologických důvodů nelze přenést na všechny obyvatele světa, ani udržet po dlouhou dobu. Právě tak jako nám náleží také našim dětem a vnukům, jakož i lidem ve všech částech světa, spravedlivý podíl na

pokladech Země, právě tak jako my mají i oni právo na rozvinutý život v nedotčeném životním prostředí. Proto chceme jako občané a občanky změnit naše vlastní chování a zároveň vyzvat politicky zodpovědné ke změně rámcových podmínek.

1. Kvalita místo množství

Dobry zdravotni stav predpoklada uspokojeni nasich nejdulezitejsich potreb. Pouziti vysoce kvalitnich vyrobku to umoznuje pri mensi spotrebe surovin, energie a zemedeleske pudy. Proto chceme:

- u masa dbat na lepsi kvalitu (spravny chov, nepouzivani hormonu a antibiotik jako podpurnych krmnych prostredku, geneticky nemanipulovane, popr. biologicky krmivo, puvod v regionu), a proto nadale konzumovat pouze polovinu masa nez dosud.

Protoze tam, kde roste krmivo pro dobytek, neroste zadna potrava pro lidi.

- u naseho osaceni dbat na lepsi kvalitu (prirodni vlakna, zvyšená životnost, domácí produkce), a proto kupovat jen polovinu textilií než dosud.

Protoze také bavlna potrebuje úrodnou pudu a nizke ceny jsou často vykoupeny detskou prací.

- u naseho spotrebního zbozi dbat na lepsi kvalitu (lepsi zpracovani, delsi lhuty zaruok, lepsi opravitelnost), a proto nadale kupovat o polovinu mene často novy kus nabytku, elektricky spotrebič atd.

Protoze to znamena vice uzitku a mene odpadu.

- dbat na dobrou tepelnou izolaci (za pouziti biologicky bezvadnych stavebnich materialu a způsobu stavěni s dlouhou životností) a systém topeni šetrny k životnímu prostředí, a tím spotrebovat jen polovinu energie.

Protoze vytapeni obytnych prostor značne prispiva ke sklenikove mu efektu.

- a vyzývat politicky zodpovědné k podpoře této změny myšlení pomocí zlepšení zákonných ustanovení a lepší práce s veřejným míněním.

2. Užívat místo vlastnit

Některé naše potřeby vyžadují přístup k nejrůznějšímu spotřebnímu zboží nebo zařízení, nikoliv však bezpodmínečně jejich individuální vlastnictví. Formy společného využívání šetří suroviny a energie. Proto chceme:

- spotřební zboží využívat (jako například skupiny pro cesty na pracoviště) nebo pořizovat (od společné sekačky na trávu přes sdílení automobilu až po společné vybudování topení na dřevěné štěpky) společně s jinými lidmi, jakož i více věci půjčovat, vypůjčovat si nebo si je vyměňovat (jako například výměna domů a bytů o prázdninách nebo účast ve výměnných kruzích) místo toho chtít všechno sám vlastnit.

Protože to prospívá životnímu prostředí a upevňuje sociální kontakty.

- daleko více používat prostředky veřejné dopravy místo vlastního auta.

Protože auta jsou příčinou vzniku jedné třetiny skleníkových plynů, hluku, ničení krajiny a nehod.

- a vyzývat politicky zodpovědné k masivnímu rozšiřování veřejné dopravy a podpoře svépomocně organizovaných společenství uživatelů (pomocí práce s veřejným míněním, převzetí rizik výpadků nebo zaměstnání koordinátorů).

3. Sdílet práci a blahobyť

Ve které zemi, časové epoše a společenské vrstvě jsme přišli na svět, stalo se náhodou a nikoliv osobní zásluhou. Zmírňování sociálních problémů v Rakousku

a chudoby v jiných zemích jistě dlouhodobě zajistí také náš sociální smír. Proto chceme:

- přikládat větší hodnotu volnému času (sdílet práci, odmítnutí práce na černo, práce na zkrácený úvazek, otcovská dovolená, dlouhodobé neplacené pracovní volno), a proto raději trochu méně konzumovat.

Protože tím stoupá kvalita našeho života, suroviny a energie budou ušetřeny a vzniknou nová pracovní místa.

- v rámci našich možností podporovat a kupovat výrobky z férového obchodu.

Protože vyšší nákupní cena přispívá ke zlepšení životních podmínek ve „třetím“ světě.

- zasadit se kromě finančních příspěvků také tvorbou veřejného mínění a angažmá ve prospěch sociálně slabších a obyvatel chudých zemí.

Protože předsudky a lhostejnost vznikají často nedostatečným věděním.

- a vyzývat politicky zodpovědné k finančním pobídkám ke sdílení práce, ke spravedlivým obchodním vztahům se „třetím“ světem, ke generálnímu oddlužení nejchudších zemí, jakož i prosazení solidárních a ekologických cílů v EU.

Stoupající nespokojenost a frustrace lidí v rozvinutých zemích se současnou situací se začala projevovat ke konci minulého století mj. také tím, že spontánně a na více místech současně začaly vznikat občanská sdružení jinak myslících a žijících obyvatel. Odklon od konzumního způsobu života dal vznik novému paradigmatu, které se vyznačuje oproštěním od závislosti na propagované spotřebě a ekonomických instrumentech vnucených těmi, kteří rozhodují. Události posledních let, zejména po roce 2008, ukazují, jak křehký a zraní-

telný je systém globalizované obchodní výměny a jak málo stačí k jeho destrukci. Plíživá monopolizace, nefungující očištné mechanismy a stále brutálnější manipulace vedly k přirozené reakci lidí nadaných rozumem, kteří pokládají svobodu vlastního konání za skutečně nezpochybnitelné právo. Prostý rozum stačí rovněž k tomu, abychom si uvědomili, proč nemůže globalizovaný ekonomický systém vydržet navěky. Jak ale vyřešit možnost změn ve zdánlivě velmi pevně etablovaném systému, kdy je značná část lidstva na něm závislá, i když jim neposkytuje perspektivu a evidentně je za zenitem svého rozvoje?

Odpověď se nabízí sama. Jedinou možností je tvorba stabilních lokálních ekonomik, na systému nezávislých. Protože jsou ovšem vládnoucí garnitury s ním bytostně spjaté, musí přijít patřičná iniciativa zdola. Dosavadní princip velkovýrob na bázi vztahů investorů a akcionářů, kdy je jediným cílem profit, může být nahrazen iniciativou drobných živnostníků, rodinných firem a komunitních malovýrob.

Logickým vyústěním snah bylo vytvoření alternativního ekonomického systému LETS (Local Exchange Trading Systems – Systémy místního směnného obchodu). Jde o místní způsob nefinanční směny zboží a služeb v určitém regionu, který je nyní pouze jinou, paralelní variantou, avšak po eventuálním kolapsu ekonomiky by byl variantou jedinou. Je to jakási k dokonalosti dovedená forma sousedské výpomoci. Počátky nalezneme v devadesátých letech ve Velké Británii, Austrálii, USA a Kanadě, odkud se systém rozšířil do celého světa.

Na rozdíl od klasického finančnictví LETS nabízí mnoho výhod. Základním prvkem je, že je nezávislý na penězích, neslouží k obohacování a nepodléhá zdanění, protože negeneruje zisk. Aby ale bylo možné různé

činnosti a úkony vzájemně poměřovat a ohodnotit, existují smluvní fiktivní peníze, které jsou v jednotlivých zemích zpravidla ekvivalentem oficiální měny. Na rozdíl od ní však mívají mnohdy poněkud bizarní názvy. Např. „zelené dolary“, „špulky“, „bobule“, „žaludy“, „minilibry“, „knoflíky“ atd., v mém případě se jednalo o „talenty“.

Právě toto slovo je pro LETS symptomatické. Zakladatelé organizace, rekrutující se z okruhu mladých nadšenců vídeňské katolické mládeže, jejímž jsem byl členem, vycházeli z praktické premisy, že neexistuje člověk, který by nějaký talent neměl, a je jen jeho věcí, jak shůry vložené hřivny ku prospěchu ostatních využije. Zde přitom nejde o hlavní profesní činnost, ale o doplňkové uplatnění ve volném čase. Angažmá ve směnných kruzích je vynikající možností zejména pro tu část populace, která netráví obvyklou pracovní dobu na pracovišti – to jsou například důchodci, ženy na mateřské dovolené, zaměstnanci na částečný úvazek a studenti.

To, co lidé mohou nabízet či potřebují, by samo o sobě vydalo na tlustý svazek. Hlídkání dětí, znalosti v oblasti PC a IT, žehlení, péče o domácí rostliny, bioprodukty, četba, doučování, překlady, hudební výchova, masáže, vaření, údržba vozidel, domácí práce, kancelářská výpomoc, výtvarné techniky, poradenství všeho druhu, výuka jazyků, výměna ledasčeho za cokoliv jiného, sportovní aktivity atd. atd. Je jasné, že všechny činnosti ve své rozmanitosti nemohou mít stejnou „váhu“ a kopírují de facto aktuální společenskou prestiž jednotlivých úkonů a dovedností. Hodinu trvající právní poradenství je hodnoceno jinak než hodinový zákrok instalatéra, i když ke cti systému slouží, že obecně obvyklé profesní abnormality, deformace a nespravedlnosti poměrně úspěšně koriguje. Účastníci nemívají

přemrštěné představy o hodnotě vlastní práce a zejména pokud nabízejí činnosti, které sice umějí na velmi dobré úrovni, avšak nejsou v této sféře profesionály, nepožadují za svou výpomoc obvyklou tržní cenu. Vše je vždy věcí vzájemné dohody mezi dvěma konkrétními partnery, jimiž jsou poskytovatel a zájemce.

Princip fungování směnných kruhů je velmi prostý. Každý vzniká kolem několika dobrých známých, sousedů apod., kteří si obvyklým způsobem vzájemně poskytují služby. Pokud jde o partnery kvalitní, nemotivované zůstností, může tento způsob pokračovat po léta. I při nejlepší vůli a optimálních mezilidských vztazích však lze po čase zpravidla zaznamenat ve vzájemné bilanci určitou asymetrii. Je to logické – ne všechny činnosti jsou potřeba stejně. Domácí chléb bude nesporně žádaný každý týden, ale zastříhnout živý plot na zahradě bude třeba jen jednou za rok. Aby nedocházelo k eventuálním nelibým pocitům a vzniku špatného svědomí, že jsem něco dlužen, stačí dosavadní praxi povznést na o něco vyšší organizační úroveň – a tou je právě LETS.

K organizačnímu zabezpečení stačí zpočátku pouze jeden dobrovolník se základními uživatelskými znalostmi práce na počítači, který se bude starat např. jednou týdně po několik hodin o centrální evidenci. Eventuální zájemci se zaregistrují a uhradí vstupní poplatek. Poté obdrží z centrály své identifikační číslo, tiskoviny, infomateriály a aktuální seznam nabídek a poptávek. Dalším krokem je zaslání vlastních nabízených dovedností či produktů a seznam poptávaných. Ty budou zveřejněny v příštím seznamu. Pak už jen zbývá všechny nabídky prostudovat a v případě zájmu se spojit přímo s konkrétním členem a dohodnout s ním podrobnosti budoucí transakce. Po uskutečnění se vyplní doklad (jakýsi šek), na němž je uveden poskytovatel, příjemce a příslušný počet jednotek ve smluvní měně. Každý

obdrží jednu kopii a třetí se zašle do centrály. Zde se odběrateli uvedená suma z celkového konta odečte a poskytovateli přičte.

Jelikož jde o systém spravedlivý, byla by jakákoliv jinde obvyklá kumulace kapitálu absurdní. Úroky, zisk a daně jsou zde neznámými pojmy, jakož i frustrace plynoucí z poznání, že si někdo něco nemůže dovolit. Ve správně vedeném systému nejsou stavovské rozdíly a lid se nedělí na chudé a bohaté. Každý by však měl být natolik vyspělý, aby dodržel důležité pravidlo dlouhodobého stabilního fungování, aby totiž ke konci smluvního ročního období vykazovalo osobní konto pokud možno vyrovnanou nulovou bilanci. Konto mírně v minusu je však naopak žádoucí, protože se zpravidla stává podnětem pro vyšší aktivitu členů. Nemělo by jich však být více než 500. Tato empirická hodnota je důsledkem pozorování, že více členů již nelze „uhlídat“ a zamezit eventuálním nešvarům. Při správné evidenci lze brzy zjistit, zda například někdo pouze „nekonsumuje“ a nic nenabízí. Dále lze ústně informovat ostatní, že kupříkladu paní XY notoricky praktikuje způsob totální exploatace mladých údržbářů sjednaných na půlhodinu práce spojenou se zavěšením obrazu tak, že poté použije obvyklou frázi: „Mladý pane, když už jste tady, tak mi ještě spravte topení, vymalujte schodiště, zryjte zahradu a postavte plot.“

Skupiny LETS pořádají pravidelná setkání, která slouží k lepšímu poznání účastníků, projednání potřebných otázek, ale také k operativní směně vlastních výrobků. V celosvětovém měřítku lze zaznamenat tisíce prosperujících skupin. V ČR zatím pouze několik a dlužno podotknout, že malý počet zde není náhodný. Kvůli specifickým povahovým rysům zdejšího obyvatelstva a deformacím v nazírání hodnot způsobeným dekádami indoktrinace budovatelů světlých zítřků

jsou karty pro rychlé spontánní rozšíření rozdány dosti špatně. Pesimismus zde ovšem není na místě, jelikož masové rozšíření bude s největší pravděpodobností akcelerováno vnějšími ekonomickými a hospodářskými okolnostmi v souvislosti se stoupajícím trendem neschopnosti státu plnit své funkce vůči občanům.

Stát však bývá velice efektivní a akční, pokud jde o sledování a postihování všech nebezpečných anomálií, které se vymykají standardnímu konzumnímu modelu chování. Proto je třeba bedlivě sledovat aktuální platnou legislativu. Momentálně jsou pro tuto činnost závazná ustanovení zákona č. 586/1992 Sb. O daních z příjmů. Pro členy výměnných kruhů LETS v ČR platí povinnost zdaňovat tzv. ostatní příjmy, pokud jejich úhrn přesáhne 10 000 Kč za rok. Ostatními příjmy se rozumí příjmy z příležitostných činností nebo příležitostného pronájmu movitých věcí včetně příjmů ze zemědělské výroby, která není

provozována právnickou osobou. V zákoně je uvedeno, že příjem se rozumí příjem peněžní i nepeněžní, dosažený směnou. V zájmu zamezení kolize se zákonem je velmi důležité, aby jakákoliv činnost nenabyla charakteru systematického podnikání. Jelikož existují regionální odchylky v pojetí a výkladu relevantních paragrafů, je doporučené, aby se pověřený člen sdružení raději vždy dohodl s místním finančním úřadem, jak bude nepeněžní směna konkrétně posuzována. Tím lze účinně předejít budoucím problémům při plnění daňové povinnosti členů a precedentům sloužícím k eventuálnímu pranýřování tohoto prospěšného, leč nekonvenčního a tím i mnohde nežádoucího hnutí.

Zdroje:

R. Dahrendorf: *Hledání nového řádu*. Paseka, Praha 2007. SOL, Nr. 98c/Impressum

Jestliže si lidé v 18. století mysleli, že žijí ve věku rozumu, a v 19. století, že žijí ve věku zdravého rozumu, tak ve 20. století si už nemůžou myslet nic jiného, než že žijí ve století nezdravého rozumu.

G. K. Chesterton